Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
DEAN SPIELMANN
της 23ης Οκτωβρίου 2025 [1]

Υπόθεση C-242/24 P

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
κατά

Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας

«Αίτηση αναιρέσεως – Κρατικές ενισχύσεις – Ενισχύσεις χορηγούμενες βάσει ορισμένων διατάξεων του γερμανικού νόμου περί συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας – Εθνική ρύθμιση που επιβάλλει στους διαχειριστές δικτύων διανομής την υποχρέωση να εφοδιάζονται από παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας προερχόμενης από ανανεώσιμες πηγές σε τιμή προσαυξημένη με πριμοδότηση η οποία μπορεί να συνοδεύεται από πρόσθετη πριμοδότηση – Έννοια της "κρατικής ενίσχυσης" – Μέτρα που χορηγούνται με κρατικούς πόρους»

Εισαγωγή

1. Με την αίτηση αναιρέσεως που άσκησε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί την αναίρεση της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 24ης Ιανουαρίου 2024, Γερμανία κατά Επιτροπής (T-409/21, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2024:34), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση C(2021) 3918 final της Επιτροπής, της 3ης Ιουνίου 2021, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.56826 (2020/N) – Γερμανία – Μεταρρύθμιση του 2020 του καθεστώτος στήριξης της συμπαραγωγής και με την κρατική ενίσχυση SA.53308 (2019/N) – Γερμανία – Τροποποίηση του καθεστώτος στήριξης υφιστάμενων μονάδων συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας [άρθρο 13 του Gesetz zur Neuregelung des Kraft-Wärme-Kopplungsgesetzes (νόμου για την αναθεώρηση του νόμου περί συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας), της 21ης Δεκεμβρίου 2015 (BGBl. 2015 I, σ. 2498, στο εξής: KWKG του 2016)] (στο εξής: επίδικη απόφαση), με την οποία η Επιτροπή διαπίστωσε ότι διάφορα μέτρα (στο εξής: επίδικα μέτρα) με σκοπό τη στήριξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από μονάδες συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας (combined heat and power, στο εξής: CHP) συνιστούν κρατικές ενισχύσεις.

2. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται να παράσχει διευκρινίσεις ως προς την ερμηνεία της προϋπόθεσης των «κρατικών πόρων», όπως αυτή καθιερώνεται στο άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, θα έχει την ευκαιρία να αποφανθεί επί του ζητήματος αν το περιεχόμενο της απόφασης της 13ης Μαρτίου 2001, PreussenElektra (C-379/98, στο εξής:

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

απόφαση PreussenElektra, EU:C:2001:160), η οποία διατυπώνει το νομικό κριτήριο για τον αποκλεισμό της χρήσης κρατικών πόρων, πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο στενότερο από αυτόν που απορρέει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

Το ιστορικό της διαφοράς, η επίδικη απόφαση και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

3. Το ιστορικό της διαφοράς εκτίθεται στις σκέψεις 2 έως 26 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης. Μπορεί να συνοψιστεί ως ακολούθως.

Τα επίδικα μέτρα και η χρηματοδότησή τους

4. Στις 28 Ιανουαρίου 2019 και στις 23 Σεπτεμβρίου 2020 οι γερμανικές αρχές κοινοποίησαν στην Επιτροπή μια σειρά μέτρων για την τροποποίηση του KWKG του 2016, ορισμένα εκ των οποίων τροποποιήθηκαν περαιτέρω τον Δεκέμβριο του 2020. Όλα αυτά τα μέτρα αντιστοιχούν στη νομοθεσία περί στήριξης της CHP που ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2021 (στο εξής: KWKG του 2020), προστίθεται δε σε αυτά μια τελευταία τροποποίηση σχετική με τον καθορισμό ανωτάτου ορίου στην εισφορά υπέρ των παραγωγών υδρογόνου, όπως προβλέπεται στο άρθρο 27 του KWKG του 2020.

5. Ο KWKG του 2020 έχει ιδίως ως σκοπό τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της προστασίας του κλίματος και του περιβάλλοντος μέσω της αύξησης της καθαρής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας CHP έως το 2025.

6. Προς τούτο, προβλέπει μια σειρά μέτρων στήριξης i) της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από νέες, εκσυγχρονισμένες και αναβαθμισμένες μονάδες CHP υψηλής απόδοσης, ii) των ενεργειακά αποδοτικών δικτύων τηλεθέρμανσης και τηλεψύξης, iii) των εγκαταστάσεων αποθήκευσης θερμότητας και ψύξης και iv) της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από υφιστάμενες μονάδες CHP υψηλής απόδοσης, οι οποίες λειτουργούν με φυσικό αέριο, στον τομέα της τηλεθέρμανσης (στο εξής από κοινού: μέτρα στήριξης της CHP), καθώς και v) μέτρο καθορισμού ανωτάτου ορίου στην εισφορά υπέρ των παραγωγών υδρογόνου.

7. Τα μέτρα αυτά λαμβάνουν είτε τη μορφή πριμοδότησης, η οποία μπορεί να συνοδεύεται από επιπλέον πριμοδότηση και η οποία προστίθεται στα έσοδα από την πώληση της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας στην τιμή της αγοράς, είτε, αποκλειστικά για την περίπτωση της παραγωγής βιομηχανικών αερίων, όπου η παραγωγή υδρογόνου αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής προστιθέμενης αξίας, τη μορφή καθορισμού ανωτάτου ορίου στο ποσό της εισφοράς που μπορούν να εισπράττουν οι διαχειριστές δικτύων από τους παραγωγούς υδρογόνου.

8. Η στήριξη χορηγείται είτε μέσω διαγωνισμών που διοργανώνονται από την εθνική ρυθμιστική αρχή, δηλαδή την Bundesnetzagentur (ομοσπονδιακή υπηρεσία δικτύων, Γερμανία, στο εξής: BNetzA), είτε απευθείας δυνάμει του KWKG του 2020. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, οι δικαιούχοι δικαιούνται αυτομάτως τη στήριξη εφόσον πληρούν τα κριτήρια επιλεξιμότητας, πράγμα το οποίο ελέγχεται από την Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle (ομοσπονδιακή υπηρεσία οικονομίας και ελέγχου των εξαγωγών, Γερμανία, στο εξής: BAFA) κατόπιν αίτησης των εν λόγω δικαιούχων. Εάν οι τελευταίοι πληρούν όλα τα κριτήρια, η BAFA χορηγεί έγκριση που επιβεβαιώνει την επιλεξιμότητά τους.

9. Στην υπό κρίση υπόθεση, ιδιαίτερη σημασία έχει ο μηχανισμός χρηματοδότησης των επίδικων μέτρων τον οποίο το Γενικό Δικαστήριο περιγράφει ως περιλαμβάνοντα δύο επίπεδα.

10. Στο πρώτο επίπεδο, ο οικείος διαχειριστής δικτύου διανομής ή μεταφοράς υποχρεούται εκ του νόμου να καταβάλλει στους φορείς εκμετάλλευσης μονάδων CHP, εγκαταστάσεων αποθήκευσης και δικτύων τηλεθέρμανσης και τηλεψύξης (στο εξής: φορείς εκμετάλλευσης μονάδων CHP και λοιπών εγκαταστάσεων συνδεόμενων με την CHP ή δικαιούχοι CHP) που είναι συνδεδεμένοι με το δίκτυό του τα ποσά που προβλέπονται στον KWKG του 2020 και οι δικαιούχοι αυτοί δικαιούνται να τα εισπράττουν (στο εξής: προσαύξηση τιμής KWKG).

11. Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κάθε διαχειριστής δικτύου μπορεί να αντισταθμίζει την πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση που προκύπτει από τις υποχρεώσεις του βάσει του KWKG του 2020, ο νόμος αυτός θέσπισε μηχανισμό μέσω του οποίου η εν λόγω επιβάρυνση κατανέμεται με δίκαιο τρόπο μεταξύ των διαχειριστών δικτύων (διανομής ή μεταφοράς) αναλόγως της κατανάλωσης των συνδεδεμένων με το δίκτυό τους πελατών και στη συνέχεια αντισταθμίζεται μέσω της εισφοράς KWKG του 2020.

12. Συγκεκριμένα, σε πρώτο στάδιο, οι διαχειριστές δικτύων μεταφοράς επιστρέφουν στους διαχειριστές δικτύων διανομής το συνολικό ποσό που οι τελευταίοι κατέβαλαν στους δικαιούχους CHP. Σε δεύτερο στάδιο, οι διαχειριστές δικτύων μεταφοράς υπολογίζουν το συνολικό ποσό των πληρωμών που έχουν πραγματοποιήσει, εν όλω, προς τους διαχειριστές δικτύων διανομής και τους δικαιούχους CHP. Το συνολικό αυτό ποσό διαιρείται στη συνέχεια με τη συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας. Το αποτέλεσμα αντιπροσωπεύει τη μέση χρέωση ανά κιλοβατώρα (kWh) ηλεκτρικής ενέργειας για τα επίδικα μέτρα (στο εξής: εισφορά KWKG). Οι διαχειριστές δικτύων διανομής υποχρεούνται να καταβάλλουν στους διαχειριστές δικτύων μεταφοράς την εισφορά KWKG για κάθε kWh ηλεκτρικής ενέργειας που έχουν διανείμει στους τελικούς πελάτες.

13. Το ποσό της εισφοράς KWKG υπολογίζεται ετησίως από τους διαχειριστές δικτύων μεταφοράς σύμφωνα με τη μεθοδολογία που προβλέπει ο KWKG του 2020 και υπό τον έλεγχο της BAFA και της BNetzA. Το ποσό αυτό εκφράζεται ως ενιαία τιμή ανά kWh καταναλισκόμενης ηλεκτρικής ενέργειας, υπό την επιφύλαξη του μειωμένου συντελεστή που ισχύει για ορισμένες κατηγορίες χρηστών.

14. Στο δεύτερο επίπεδο, οι διαχειριστές δικτύων δύνανται, χωρίς να υποχρεούνται εκ του νόμου, να μετακυλίουν την εισφορά KWKG κατά τον υπολογισμό των τελών δικτύου που χρεώνουν στους πελάτες τους, τελικούς χρήστες της ηλεκτρικής ενέργειας, για κάθε kWh ηλεκτρικής ενέργειας που παρέχεται στη Γερμανία από το δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας. Κατά παρέκκλιση, οι διαχειριστές δικτύων μεταφοράς δύνανται να επιβάλλουν μειωμένη εισφορά KWKG στους μεγαλύτερους καταναλωτές ενέργειας, όπως οι παραγωγοί υδρογόνου.

15. Ο KWKG του 2020 προβλέπει ετήσιο δημοσιονομικό όριο 1,8 δισεκατομμυρίων ευρώ για τα επίδικα μέτρα και, συνεπώς, για το σύνολο της εισφοράς KWKG.

Η επίδικη απόφαση

16. Στις 3 Ιουνίου 2021 η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση.

17. Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή χαρακτήρισε τα επίδικα μέτρα ως κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, διαπιστώνοντας, μεταξύ άλλων, ότι χρηματοδοτούνταν με κρατικούς πόρους. Ειδικότερα, στα σημεία 220 και 221 της επίδικης απόφασης, αφενός, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα στήριξης της CHP χρηματοδοτούνταν από τα έσοδα μιας υποχρεωτικής de jure εισφοράς επιβαλλόμενης από το κράτος, η διαχείριση και η διάθεση των οποίων διέπονταν από τις διατάξεις της νομοθεσίας. Αφετέρου, έκρινε ότι το μέτρο σχετικά με τον καθορισμό ανωτάτου ορίου στην εισφορά KWKG υπέρ των παραγωγών υδρογόνου συνιστούσε παραίτηση από κρατικούς πόρους.

18. Εντούτοις, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι τα επίδικα μέτρα ήταν συμβατά με την εσωτερική αγορά δυνάμει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, αποφάσισε να μην προβάλει αντιρρήσεις.

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

19. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας άσκησε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της επίδικης απόφασης, προς στήριξη δε της προσφυγής αυτής προέβαλε έναν μόνο λόγο ακυρώσεως, ο οποίος αφορούσε εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθόσον η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι επιχειρήσεις τις οποίες αφορούσαν τα επίδικα μέτρα έλαβαν ενισχύσεις χορηγηθείσες με κρατικούς πόρους.

20. Στη σκέψη 36 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2023, DOBELES HES[2], κατά την οποία ως κρατικοί πόροι κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ μπορούν να χαρακτηριστούν, αφενός, τα κεφάλαια τα οποία προέρχονται από φορολογική επιβάρυνση ή από άλλου είδους υποχρεωτικές εισφορές δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας και των οποίων η διαχείριση και η κατανομή διέπονται από τη νομοθεσία αυτή (πρώτο κριτήριο) και, αφετέρου, τα ποσά που παραμένουν διαρκώς υπό δημόσιο έλεγχο και, συνεπώς, στη διάθεση των αρμόδιων εθνικών αρχών (δεύτερο κριτήριο). Τα δύο αυτά κριτήρια αποτελούν διαζευκτικά κριτήρια της έννοιας των «κρατικών πόρων» κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ[3].

21. Το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε, αρχικά, στις σκέψεις 41 έως 118 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, αν τα μέτρα στήριξης της CHP χρηματοδοτούνταν με κρατικούς πόρους και, εν συνεχεία, στις σκέψεις 119 έως 126 της απόφασης αυτής, αν τούτο ίσχυε όσον αφορά το μέτρο σχετικά με τον καθορισμό ανωτάτου ορίου στην εισφορά KWKG υπέρ των παραγωγών υδρογόνου.

22. Όσον αφορά τα μέτρα στήριξης της CHP, πρώτον, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε, στις σκέψεις 56 έως 90 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, αν η εισφορά KWKG ή η προσαύξηση τιμής KWKG συνιστούσαν φορολογική επιβάρυνση ή άλλου είδους υποχρεωτική εισφορά κατά την έννοια του πρώτου κριτηρίου. Δεύτερον, στις σκέψεις 91 έως 100 της απόφασης αυτής, εξέτασε αν τα ποσά της εν λόγω εισφοράς ή προσαύξησης τιμής παρέμεναν υπό διαρκή δημόσιο έλεγχο, κατά την έννοια του δεύτερου κριτηρίου. Τρίτον, στις σκέψεις 101 έως 117 της ανωτέρω απόφασης, απέρριψε τα επιχειρήματα της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή εν προκειμένω της νομολογίας που απορρέει από την απόφαση PreussenElektra.

[2] C-702/20 και C-17/21, στο εξής: απόφαση DOBELES HES, EU:C:2023:1.

[3] Απόφαση DOBELES HES (σκέψεις 38, 39 και 42).

23. Ως προς το πρώτο κριτήριο, κατ' αρχάς, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ιδίως, στη σκέψη 67 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι τα ποσά που κατέβαλλαν υποχρεωτικά οι διαχειριστές δικτύων στους δικαιούχους CHP, στο πλαίσιο του «πρώτου επιπέδου» της αλυσίδας εφοδιασμού, αφορούσαν αποκλειστικά τη βάσει του νόμου διάθεση των κεφαλαίων στο μέτρο που οι διαχειριστές αυτοί υποχρεούνταν εκ του νόμου να χορηγούν οικονομική στήριξη στους δικαιούχους CHP. Αντιθέτως, δεν παρείχαν καμία ένδειξη ως προς την προέλευση των κεφαλαίων που χρησιμοποιούσαν οι διαχειριστές δικτύων. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η διαπίστωση ότι οι εν λόγω καταβολές συνιστούν φορολογική επιβάρυνση ή άλλου είδους υποχρεωτική εισφορά κατά την έννοια της σχετικής νομολογίας ισοδυναμεί με την άποψη ότι η χρηματοδότηση των μέτρων στήριξης της CHP ταυτίζεται με τη χορήγηση των κεφαλαίων στους δικαιούχους.

24. Εν συνεχεία, στις σκέψεις 68 έως 71 της απόφασης αυτής, το Γενικό Δικαστήριο διέκρινε την υπό κρίση περίπτωση, στην οποία οι διαχειριστές δικτύων δεν έχουν καμία νομική υποχρέωση να μετακυλίσουν την εισφορά KWKG στους πελάτες τους στο δεύτερο επίπεδο της αλυσίδας εφοδιασμού, από εκείνες που εξετάστηκαν στη νομολογία την οποία επικαλέστηκε η Επιτροπή προς στήριξη της απόφασής της[4].

25. Επιπλέον, στις σκέψεις 71 και 72 της εν λόγω απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν είχε εξηγήσει πότε και από ποιον γινόταν η διαχείριση των κεφαλαίων.

26. Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε, στις σκέψεις 73 έως 77 της ίδιας απόφασης, ότι δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το κράτος ιδιοποιούνταν τους πόρους των διαχειριστών δικτύων, δεδομένου ότι οι διαχειριστές αυτοί δεν ήταν κατ' ανάγκην οι τελικοί οφειλέτες της οικονομικής επιβάρυνσης που συνεπάγονταν τα μέτρα στήριξης της CHP. Συγκεκριμένα, η δυνατότητα των διαχειριστών δικτύων να μετακυλίσουν τη σχετική με τα μέτρα αυτά επιβάρυνση στους πελάτες τους αρκούσε για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο οι εν λόγω διαχειριστές να είναι οι τελικοί οφειλέτες της επιβάρυνσης αυτής.

27. Όσον αφορά το δεύτερο κριτήριο, δηλαδή τον κρατικό έλεγχο επί των επίμαχων πόρων, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, στη σκέψη 93 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η Επιτροπή δεν το είχε εξετάσει σαφώς και ρητώς στην επίδικη απόφαση, δεδομένου ότι τα δύο επίμαχα κριτήρια είναι διαζευκτικά.

28. Εν πάση περιπτώσει, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 98 έως 100 της ανωτέρω απόφασης, ότι το δεύτερο αυτό κριτήριο δεν πληρούνταν εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι τα χρησιμοποιούμενα κεφάλαια προορίζονταν από τον νόμο αποκλειστικώς για την εκτέλεση ορισμένων καθηκόντων έτεινε μάλλον να αποδείξει, ελλείψει οποιουδήποτε άλλου στοιχείου περί του αντιθέτου, ότι ακριβώς το κράτος δεν ήταν σε θέση να διαθέτει τα εν λόγω κεφάλαια, δηλαδή να αποφασίσει να τα χρησιμοποιήσει για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που προβλέπει ο νόμος.

29. Όσον αφορά τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση PreussenElektra, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε, στις σκέψεις 101 έως 117 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι κακώς η Επιτροπή έκρινε ότι η νομολογία αυτή δεν είχε εφαρμογή εν προκειμένω για τον λόγο ότι τα μέτρα στήριξης της CHP δεν συνιστούσαν «απλή ρύθμιση τιμών» κατά την έννοια της ως άνω απόφασης. Συγκεκριμένα, προς τούτο, η Επιτροπή όφειλε να αποδείξει, ανεξαρτήτως του

[4] Βλ. αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, στο εξής: απόφαση Essent, EU:C:2008:413)· της 15ης Μαΐου 2019, Achema κ.λπ. (C-706/17, EU:C:2019:407), και της 16ης Σεπτεμβρίου 2021, FVE Holýšov I κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-850/19 P, στο εξής: απόφαση FVE Holýšov, EU:C:2021:740).

κατά πόσον τα μέτρα στήριξης της CHP συνιστούσαν μέτρο «απλής ρύθμισης τιμών», ότι το πλεονέκτημα υπέρ των δικαιούχων CHP δεν είχε χορηγηθεί από τους διαχειριστές δικτύων, οι οποίοι είναι ιδιωτικοί φορείς, με ιδίους οικονομικούς πόρους, αλλά ότι το κράτος είχε αναθέσει σε αυτούς τη διαχείριση κρατικού πόρου.

30. Το Γενικό Δικαστήριο, αφού κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα στήριξης της CHP δεν χρηματοδοτούνταν με κρατικούς πόρους, συνήγαγε, στις σκέψεις 119 έως 126 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι ο καθορισμός ανωτάτου ορίου στην εισφορά KWKG υπέρ των παραγωγών υδρογόνου δεν μπορούσε να εξομοιωθεί με παραίτηση από κρατικούς πόρους.

31. Βάσει του σκεπτικού αυτού, το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε τον μοναδικό λόγο ακυρώσεως που είχε προβάλει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και ακύρωσε την επίδικη απόφαση.

Η διαδικασία και τα αιτήματα των διαδίκων ενώπιον του Δικαστηρίου

32. Στις 3 Απριλίου 2024 η Επιτροπή άσκησε αναίρεση κατά της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης. Ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να απορρίψει την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή ως αβάσιμη.

33. Επικουρικώς, ζητεί από το Δικαστήριο, όσον αφορά τα μέτρα που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 198, στοιχεία α′ έως δ′, της επίδικης απόφασης, δηλαδή τα μέτρα στήριξης της CHP, να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να απορρίψει την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή ως αβάσιμη.

34. Σε κάθε περίπτωση, η Επιτροπή ζητεί να καταδικαστεί η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στα δικαστικά έξοδα της πρωτόδικης και της αναιρετικής διαδικασίας.

35. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως, να επικυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

36. Οι διάδικοι ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση της 11ης Ιουνίου 2025.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

37. Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, η οποία άπτεται αποκλειστικώς των μέτρων στήριξης της CHP, η Επιτροπή προβάλλει έναν μόνο λόγο αναιρέσεως, ο οποίος αφορά πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία του κριτηρίου των «κρατικών πόρων» που διαλαμβάνεται στο άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και κατά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών. Ο λόγος αυτός αποτελείται από δύο σκέλη. Πριν από την εξέτασή τους, όμως, θεωρώ αναγκαίο να διατυπώσω ορισμένες προκαταρκτικές παρατηρήσεις επί του σχετικού νομικού πλαισίου.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

38. Υπενθυμίζεται ότι ο χαρακτηρισμός ενός μέτρου ως κρατικής ενίσχυσης προϋποθέτει τη συνδρομή τεσσάρων προϋποθέσεων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η ύπαρξη παρέμβασης εκ μέρους του κράτους ή με κρατικούς πόρους. Έχει από μακρού παγιωθεί ότι η προϋπόθεση αυτή πληρούται εάν το μέτρο, αφενός, χορηγείται άμεσα ή έμμεσα με τέτοιους πόρους και, αφετέρου, μπορεί να καταλογιστεί στο οικείο κράτος μέλος [5].

39. Όσον αφορά την προϋπόθεση περί δυνατότητας καταλογισμού, η προϋπόθεση αυτή απαιτεί να εξετάζεται αν οι δημόσιες αρχές έχουν εμπλακεί στη λήψη του επίμαχου μέτρου. Δεν αμφισβητείται ότι κάθε μέτρο που θεσπίζεται διά της νομοθετικής οδού είναι, λόγω ακριβώς αυτού του γεγονότος, καταλογιστέο στο οικείο κράτος μέλος [6].

40. Όσον αφορά την προϋπόθεση περί χορήγησης του πλεονεκτήματος με κρατικούς πόρους, η οποία αποτελεί το αντικείμενο του μοναδικού λόγου αναιρέσεως που προβάλλει η Επιτροπή στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι, για να πληρούται η προϋπόθεση αυτή, απαιτείται συγκεκριμένη οικονομική επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού [7]. Περαιτέρω, έχει διευκρινίσει ότι τέτοια οικονομική επιβάρυνση υφίσταται όχι μόνο σε περίπτωση θετικής μεταβίβασης δημόσιων πόρων, αλλά και σε περίπτωση παραίτησης από την είσπραξη εσόδων που κανονικά θα καταβάλλονταν στο Δημόσιο [8], και ότι δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η επιβάρυνση αυτή, καθώς αρκεί η δημιουργία συγκεκριμένου κινδύνου επέλευσής της στο μέλλον [9].

41. Τέλος, το Δικαστήριο συμπλήρωσε την απορρέουσα από τη νομολογία αυτή «αποϋλοποίηση» της μεταβίβασης κρατικών πόρων κρίνοντας ότι η έννοια των «κρατικών πόρων» καλύπτει όλα τα χρηματικά μέσα τα οποία οι δημόσιες αρχές μπορούν πράγματι να χρησιμοποιούν προς στήριξη επιχειρήσεων, χωρίς να έχει σημασία συναφώς αν τα μέσα αυτά ανήκουν διαρκώς στην περιουσία του Δημοσίου. Κατά το Δικαστήριο, ακόμη και αν τα ποσά που χορηγούνται μέσω μέτρου οικονομικής στήριξης δεν βρίσκονται διαρκώς στην κατοχή του Δημόσιου Ταμείου, τα ποσά αυτά μπορούν επίσης να αποτελούν κρατικούς πόρους εφόσον παραμένουν διαρκώς *υπό δημόσιο έλεγχο* και, συνεπώς, στη διάθεση των αρμόδιων εθνικών αρχών [10].

42. Ακολούθως, τα όρια του κριτηρίου του δημόσιου ελέγχου χαράχθηκαν με την απόφαση PreussenElektra. Τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο στο πλαίσιο της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση εκείνη αφορούσαν το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, του γερμανικού νόμου περί της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος προερχόμενου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στο δημόσιο δίκτυο. Βάσει της διάταξης αυτής, οι επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας υποχρεούνταν να αγοράζουν την ηλεκτρική ενέργεια που παραγόταν στη ζώνη εφοδιασμού τους από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε ελάχιστες τιμές βασιζόμενες στο μέσο έσοδο ανά kWh που προερχόταν από την προμήθεια ηλεκτρικού ρεύματος σε όλους τους τελικούς καταναλωτές από τις επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας.

5 Βλ. απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2024, Covestro Deutschland και Γερμανία κατά Επιτροπής (C-790/21 P και C-791/21 P, EU:C:2024:792, σκέψη 147 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

6 Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 28ης Μαρτίου 2019, Γερμανία κατά Επιτροπής (C-405/16 P, στο εξής: απόφαση EEG 2012, EU:C:2019:268, σκέψη 50).

7 Βλ. αποφάσεις της 24ης Ιανουαρίου 1978, van Tiggele (82/77, EU:C:1978:10)· της 30ής Νοεμβρίου 1993, Kirsammer-Hack (C-189/91, EU:C:1993:907), και της 7ης Μαΐου 1998, Viscido κ.λπ. (C-52/97 έως C-54/97, EU:C:1998:209).

8 Βλ. απόφαση της 15ης Μαρτίου 1994, Banco Exterior de España (C-387/92, EU:C:1994:100, σκέψη 14).

9 Βλ. απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 1998, Ecotrade (C-200/97, EU:C:1998:579, σκέψη 41).

10 Βλ. απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής (C-482/99, EU:C:2002:294, σκέψη 37).

43. Όσον αφορά το ζήτημα αν κατ' αυτόν τον τρόπο εμπλέκονταν κρατικοί πόροι, το Δικαστήριο έδωσε αρνητική απάντηση. Κατ' αρχάς, διευκρίνισε ότι η διάκριση που γίνεται στο άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ μεταξύ των «ενισχύσεων που χορηγούνται από τα κράτη» και των ενισχύσεων που χορηγούνται «με κρατικούς πόρους» έχει ως σκοπό απλώς να περιλάβει στην έννοια της «κρατικής ενίσχυσης» τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται απευθείας από το κράτος, καθώς και τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς τους οποίους έχει ορίσει ή ιδρύσει το εν λόγω κράτος[11]. Βάσει της διαπίστωσης αυτής, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η υποχρέωση που επιβλήθηκε στις ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζουν σε καθορισμένες ελάχιστες τιμές την παραγόμενη από ανανεώσιμες πηγές ηλεκτρική ενέργεια δεν συνεπαγόταν άμεση ή έμμεση μεταφορά κρατικών πόρων στις επιχειρήσεις παραγωγής αυτού του είδους ηλεκτρικής ενέργειας[12].

44. Το νομικό κριτήριο που απορρέει από την απόφαση αυτή συνιστά τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ των εθνικών μέτρων που έχουν αμιγώς κανονιστικό χαρακτήρα και των μέτρων ενίσχυσης, τα δε τελευταία είναι τα μόνα που συνεπάγονται τη χρήση κρατικών πόρων.

45. Πιο πρόσφατα, το Δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει την προϋπόθεση των «κρατικών πόρων» σε μια σειρά υποθέσεων σχετικών με εθνικά καθεστώτα για τη στήριξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ιδίως από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τα οποία χρηματοδοτούνται μέσω προσαύξησης τιμής που επιβάλλεται από το κράτος στους αγοραστές ηλεκτρικής ενέργειας. Όσον αφορά την προϋπόθεση περί χορήγησης του πλεονεκτήματος με κρατικούς πόρους, το Δικαστήριο εφάρμοσε ένα κριτήριο κατά το οποίο κεφάλαια ιδιωτικής προέλευσης πρέπει να χαρακτηρίζονται ως κρατικοί πόροι εάν προέρχονται από υποχρεωτικές εισφορές τις οποίες επιβάλλει η νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους και εάν η διαχείριση και η κατανομή τους διέπονται από τη νομοθεσία αυτή[13].

46. Στην απόφαση DOBELES HES, το Δικαστήριο επισήμανε ότι το τελευταίο αυτό κριτήριο και το κριτήριο του δημόσιου ελέγχου αποτελούν τα δύο διαζευκτικά κριτήρια της έννοιας των «κρατικών πόρων»[14].

Επί του πρώτου σκέλους του μοναδικού λόγου αναιρέσεως

Σύνοψη της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

47. Με το πρώτο σκέλος, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η οικονομική επιβάρυνση των μέτρων στήριξης της CHP την οποία επωμίζονται οι διαχειριστές δικτύων διανομής δεν συνιστά φορολογική επιβάρυνση ή άλλου είδους υποχρεωτική εισφορά κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου και ότι, ως εκ τούτου, δεν ενεπλάκησαν κρατικοί πόροι εν προκειμένω.

48. Εκτιμά ότι το συμπέρασμα του Γενικού Δικαστηρίου στηρίζεται σε τρεις διαπιστώσεις οι οποίες ενέχουν, και οι τρεις, πλάνη περί το δίκαιο.

[11] Απόφαση PreussenElektra (σκέψη 58).

[12] Απόφαση PreussenElektra (σκέψη 59).

[13] Το κριτήριο αυτό, το οποίο διατυπώθηκε για πρώτη φορά στην απόφαση της 2ας Ιουλίου 1974, Ιταλία κατά Επιτροπής (173/73, EU:C:1974:71), χρησιμοποιείται παγίως από την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851), και εφεξής.

[14] Σκέψη 42 της απόφασης αυτής.

49. Κατ' αρχάς, κατά την Επιτροπή, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 65 έως 70 και 89 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι, για να διαπιστωθεί η ύπαρξη κρατικών πόρων, είναι αναγκαίο να αποφευχθεί κάθε σύγχυση μεταξύ της χρήσης και της προέλευσης των κεφαλαίων. Ειδικότερα, το πρόσωπο που οφείλει την εισφορά πρέπει να διακρίνεται από το πρόσωπο που εισέπραξε την εισφορά αυτή και την κατέβαλε ως ενίσχυση σε τρίτο πρόσωπο. Εφόσον, όπως εν προκειμένω, τα δύο αυτά πρόσωπα συμπίπτουν, δηλαδή κάθε διαχειριστής δικτύου διανομής είναι ο υπόχρεος της εισφοράς KWKG και ο υπεύθυνος για την καταβολή της προσαύξησης τιμής KWKG στους δικαιούχους CHP, δεν υφίστανται κρατικοί πόροι. Αντιθέτως, η Επιτροπή φρονεί ότι ούτε το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ούτε η νομολογία στην οποία παραπέμπει το Γενικό Δικαστήριο επιτρέπουν να απαιτείται η ύπαρξη τριγωνικής σχέσης μεταξύ του υποχρέου της εισφοράς, του υπευθύνου για τη χορήγηση της ενίσχυσης και του δικαιούχου της ενίσχυσης.

50. Περαιτέρω, κατά την Επιτροπή, το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 71, 72 και 88 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, προσήψε στο θεσμικό αυτό όργανο ότι δεν απέδειξε ότι η είσπραξη και η διαχείριση των κεφαλαίων που προέρχονταν από την προσαύξηση τιμής KWKG διέπονταν από την εθνική νομοθεσία. Το Γενικό Δικαστήριο θεώρησε την εν λόγω είσπραξη και διαχείριση ως πρόσθετη προϋπόθεση πέραν εκείνης που αφορά την ύπαρξη υποχρεωτικής εισφοράς. Αντιθέτως, η Επιτροπή φρονεί ότι, κατά τη νομολογία, δεν απαιτείται να πληρούνται άλλες προϋποθέσεις, όπως η διαχείριση και η κατανομή των κεφαλαίων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, καθώς το γεγονός και μόνον ότι πρόκειται για φορολογική επιβάρυνση αρκεί για να διαπιστωθεί η ύπαρξη κρατικών πόρων.

51. Επικουρικώς, η Επιτροπή προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, αυτές οι δύο πρώτες διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου στηρίζονται σε περαιτέρω πλάνη, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο κακώς έκρινε ότι ο μηχανισμός κατανομής της οικονομικής επιβάρυνσης μεταξύ των διαχειριστών δικτύων δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως «διαχείριση των κεφαλαίων» για τον λόγο ότι ο μηχανισμός αυτός προέβλεπε απλώς αντιστάθμιση της επιβάρυνσης μεταξύ των διαχειριστών δικτύων.

52. Τέλος, η Επιτροπή εκτιμά ότι, στις σκέψεις 73 έως 76 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι διαχειριστές δικτύων διανομής υπέκειντο πράγματι σε υποχρεωτική εισφορά, δεδομένου ότι οι τελευταίοι είχαν τη δυνατότητα να μετακυλίσουν την εισφορά στους πελάτες τους. Επ' αυτού, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, κατά τη νομολογία, η απλή δυνατότητα μετακύλισης του επιπλέον κόστους σε τρίτους είναι αλυσιτελής για τη διαπίστωση της ύπαρξης κρατικών πόρων.

53. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αντικρούει το σύνολο των επιχειρημάτων αυτών.

Εκτίμηση

54. Για λόγους σαφήνειας, η εκτίμησή μου θα επικεντρωθεί στις επικρίσεις της Επιτροπής όσον αφορά τις διάφορες διαπιστώσεις στις οποίες προέβη το Γενικό Δικαστήριο στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκειμένου να καταλήξει στην ακύρωση της επίδικης απόφασης.

– *Επί της επίκρισης της πρώτης διαπίστωσης του Γενικού Δικαστηρίου*

55. Όσον αφορά την πρώτη από τις διαπιστώσεις αυτές, πρέπει να υπενθυμιστεί εκ νέου η παραδοχή στην οποία στηρίχθηκε η συλλογιστική που ανέπτυξε το Γενικό Δικαστήριο στο συγκεκριμένο τμήμα της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

56. Αφού παρατήρησε ότι από την ύπαρξη φορολογικής επιβάρυνσης ή άλλου είδους υποχρεωτικής εκ του νόμου εισφοράς μπορεί να διαπιστωθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν κρατικά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση του κατ' αυτόν τον τρόπο χορηγηθέντος πλεονεκτήματος, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα ποσά που καταβάλλουν υποχρεωτικά οι διαχειριστές δικτύων στους φορείς εκμετάλλευσης των μονάδων και λοιπών εγκαταστάσεων CHP, στο πλαίσιο του «πρώτου επιπέδου» της αλυσίδας εφοδιασμού, δεν παρέχουν «καμία ένδειξη» σχετικά με την προέλευση των κεφαλαίων που χρησιμοποιούν οι διαχειριστές δικτύων για τη χορήγηση οικονομικής στήριξης στους δικαιούχους. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, το συμπέρασμα ότι οι εν λόγω καταβολές συνιστούν φορολογική επιβάρυνση ή άλλου είδους υποχρεωτική εισφορά ισοδυναμεί με την άποψη ότι η χρηματοδότηση των μέτρων στήριξης της CHP ταυτίζεται με τη χορήγηση των κεφαλαίων στους δικαιούχους [15].

57. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η νομολογία σχετικά με τα μέτρα κρατικών ενισχύσεων για τη στήριξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ιδίως από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, επιβεβαιώνει τη διαπίστωση αυτή. Συγκεκριμένα, στις σχετικές αποφάσεις, τα κεφάλαια προέρχονταν από υποχρεωτικές εισφορές επί της ηλεκτρικής ενέργειας που επιβάλλονταν στους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας, πράγμα το οποίο καταδεικνύει την κρατική χρηματοδότηση των μέτρων. Αντιθέτως, το γεγονός ότι οι διαχειριστές δικτύων υποχρεούνται να καταβάλλουν ποσά στους δικαιούχους καθιστά δυνατή απλώς τη διαπίστωση της διάθεσης των κεφαλαίων σύμφωνα με τον νόμο [16].

58. Η ανωτέρω ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου δεν επιδέχεται, κατά τη γνώμη μου, καμία αντίρρηση.

59. Πράγματι, πρέπει να επισημανθεί ότι η νομολογία αυτή στηρίζεται σε ερμηνεία της απόφασης PreussenElektra κατά την οποία δεν χρησιμοποιούνται κρατικοί πόροι κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ όταν οικονομική στήριξη χορηγούμενη από τις δημόσιες αρχές σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις χρηματοδοτείται αποκλειστικά από την επιβολή επιβαρύνσεων σε *ιδιωτικούς φορείς εκμετάλλευσης* και καταβάλλεται στους δικαιούχους *απευθείας* από τους εν λόγω φορείς εκμετάλλευσης. Επομένως, το «πρώτο επίπεδο» της αλυσίδας εφοδιασμού, στο πλαίσιο του οποίου οι διαχειριστές δικτύων έχουν νομική υποχρέωση αγοράς σε τιμή προσαυξημένη με πριμοδότηση η οποία είναι δυνατόν να συνοδεύεται από πρόσθετη πριμοδότηση, δεν μπορεί, αφ' εαυτού, να συνεπάγεται τη χρήση κρατικών πόρων.

60. Η ανάγκη ύπαρξης τριγωνικής σχέσης μεταξύ του υποχρέου της εισφοράς, του φορέα που είναι επιφορτισμένος με τη χορήγηση της οικονομικής στήριξης και του δικαιούχου της στήριξης αυτής εξηγείται από το γεγονός ότι η νομολογία εξαρτά την κρατική προέλευση των χρησιμοποιούμενων κεφαλαίων από την ύπαρξη υποχρεωτικής εισφοράς στο «δεύτερο επίπεδο» της αλυσίδας εφοδιασμού.

15 Σκέψεις 65 έως 67 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

16 Σκέψεις 68 έως 70 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

61. Οι αποφάσεις Essent, FVE Holýšov και DOBELES HES, τις οποίες παραθέτει η Επιτροπή προς στήριξη της άποψής της, επιβεβαιώνουν στην πραγματικότητα ότι οι εκτιμήσεις του Γενικού Δικαστηρίου επί του σημείου αυτού είναι βάσιμες.

62. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Essent, η επίμαχη προσαύξηση τιμής καταβαλλόταν από τους καταναλωτές στους διαχειριστές δικτύων μεταφοράς, εισπραττόταν από εταιρία ορισθείσα προς τούτο από τον νόμο και μεταβιβαζόταν στις τέσσερις εθνικές επιχειρήσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ως αντιστάθμιση για τις δαπάνες με τις οποίες επιβαρύνονταν οι ίδιες αυτές επιχειρήσεις πριν από την ελευθέρωση της αγοράς.

63. Με την απόφασή του, το Δικαστήριο έκρινε ότι *η επίμαχη προσαύξηση* συνιστούσε επιβάρυνση που επιβαλλόταν μονομερώς από τον νόμο στους καταναλωτές οι οποίοι ήταν υποχρεωμένοι να την καταβάλουν. Επομένως, η προσαύξηση αυτή αποτελούσε φορολογική επιβάρυνση κατά την έννοια των άρθρων 30 και 110 ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, προερχόταν από κρατικό πόρο κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ [17].

64. Η δε υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση FVE Holýšov αφορούσε μέτρα υπέρ των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές τα οποία λάμβαναν τη μορφή ελάχιστης τιμής αγοράς ή πριμοδότησης που αύξανε την αγοραία τιμή την οποία κατέβαλλαν οι φορείς εκμετάλλευσης του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας. Τα μέτρα αυτά χρηματοδοτούνταν από ειδική εισφορά, υπό τη μορφή προσαύξησης που κατέβαλλαν οι τελικοί καταναλωτές στους εν λόγω φορείς εκμετάλλευσης.

65. Στην απόφαση που εξέδωσε κατ' αναίρεση, το Δικαστήριο, απαντώντας σε επιχείρημα που προέβαλαν οι αναιρεσείουσες, έκρινε ότι το γεγονός ότι τα κεφάλαια προέρχονται από υποχρεωτική εισφορά *αρκεί* για να στοιχειοθετήσει την ύπαρξη κρατικών πόρων [18]. Από μια απλή ανάγνωση, όμως, των σκέψεων της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου στις οποίες αναφέρονταν οι εν λόγω αναιρεσείουσες με το επιχείρημά τους [19] προκύπτει ότι το Δικαστήριο θέλησε κατ' αυτόν τον τρόπο να αντικρούσει την επίκρισή τους κατά του χαρακτηρισμού της ανωτέρω *ειδικής εισφοράς* ως οιονεί φορολογικής επιβάρυνσης.

66. Από τις αποφάσεις αυτές συμπεραίνω ότι κάθε υποχρεωτική εισφορά στο «δεύτερο επίπεδο» της αλυσίδας εφοδιασμού, η οποία προορίζεται για την αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους που προκύπτει από τη νομική υποχρέωση των φορέων εκμετάλλευσης δικτύων διανομής και μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια σε συγκεκριμένη τιμή, στο «πρώτο επίπεδο» της αλυσίδας εφοδιασμού, είναι αναγκαία για να διαπιστωθεί η ύπαρξη φορολογικής επιβάρυνσης ή υποχρεωτικής εισφοράς που να πληροί την προϋπόθεση περί «κρατικών πόρων». Εντούτοις, μια τέτοια νομική υποχρέωση συνεπάγεται τη χρήση κρατικών πόρων μόνον αν συνδυάζεται με την εν λόγω υποχρεωτική εισφορά. Η απόφαση στην υπόθεση DOBELES HES, η οποία έχει ανακεφαλαιωτικό χαρακτήρα και η οποία αφορά καθεστώς χρηματοδότησης δύο επιπέδων ανάλογο με το επίμαχο εν προκειμένω, επιβεβαιώνει την ερμηνεία αυτή [20].

[17] Απόφαση Essent (σκέψη 66).

[18] Απόφαση FVE Holýšov (σκέψη 46).

[19] Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2019, FVE Holýšov I κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-217/17, EU:T:2019:633). Βλ., ιδίως, την τελευταία περίοδο της σκέψης 119 της απόφασης αυτής, κατά την οποία, «[σ]την υπό κρίση υπόθεση, *η [ειδική]* εισφορά επιβάλλεται υποχρεωτικά στους τελικούς καταναλωτές και, ως εκ τούτου, συνιστά, κατ' ουσίαν, οιονεί φορολογική επιβάρυνση».

[20] Απόφαση DOBELES HES (ιδίως σκέψεις 36 και 37).

67. Με άλλα λόγια, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή με την αίτηση αναιρέσεως, στις υποθέσεις που εμπίπτουν στην εν λόγω νομολογιακή γραμμή, το «δεύτερο επίπεδο» δεν εντάσσεται απλώς στο πραγματικό πλαίσιο, αλλά αποτελεί αποφασιστικό στοιχείο για τη νομική εκτίμηση του Δικαστηρίου.

68. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να υποστηριχθεί ότι η πρώτη διαπίστωση που απορρέει από τις σκέψεις 65 έως 70 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης ενέχει πλάνη περί το δίκαιο.

– *Επί της επίκρισης της δεύτερης διαπίστωσης του Γενικού Δικαστηρίου*

69. Όσον αφορά τη δεύτερη διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου, υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή τού προσάπτει ότι έλαβε ως δεδομένο ότι η προσαύξηση τιμής KWKG όχι μόνο πρέπει να συνιστά υποχρεωτική εισφορά, αλλά επίσης η διαχείρισή της πρέπει να διέπεται από την εθνική νομοθεσία [21].

70. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή διαφωνεί με την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου ερμηνεία της σκέψης 35 της απόφασης DOBELES HES, κατά την οποία, «[ε]πομένως, αν τα κεφάλαια προέρχονται από υποχρεωτικές εισφορές τις οποίες επιβάλλει η νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους και η διαχείριση και η κατανομή τους διέπονται από τη νομοθεσία αυτή, πρέπει να θεωρούνται ως “κρατικοί πόροι”». Κατά την άποψη της Επιτροπής, η σκέψη αυτή και η νομολογία στην οποία παραπέμπει πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι το γεγονός και μόνον ότι υφίσταται φορολογική επιβάρυνση ή υποχρεωτική εισφορά αρκεί για να διαπιστωθεί η ύπαρξη κρατικών πόρων κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Το επιχείρημα αυτό της Επιτροπής στηρίζεται σε δύο κύριους λόγους.

71. Πρώτον, κατά την άποψή της, η ερμηνεία την οποία προκρίνει είναι σύμφωνη με τη μεταγενέστερη της απόφασης Essent νομολογία, ιδίως με τη σκέψη 46 της απόφασης FVE Holýšov.

72. Δεν συμφωνώ με την άποψη αυτή.

73. Πράγματι, η σκέψη 46 της απόφασης FVE Holýšov, για την οποία έγινε ήδη λόγος στο σημείο 65 των παρουσών προτάσεων, αποσκοπεί σαφώς στη διευκρίνιση της έννοιας των σκέψεων 65 έως 72 της απόφασης EEG 2012, στις οποίες το Δικαστήριο εξέτασε το ζήτημα αν τα ποσά που προέρχονταν από την πληρωμή την οποία οι διαχειριστές δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας δικαιούνταν να απαιτήσουν από τους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας συνεπάγονταν την εμπλοκή κρατικών πόρων και εξομοιώνονταν με φόρο. Η απάντηση του Δικαστηρίου ήταν αρνητική για τον λόγο ότι η επίμαχη νομοθεσία *δεν υποχρέωνε τους προμηθευτές να μετακυλίουν στους τελικούς πελάτες* τα ποσά που κατέβαλλαν κατ’ αυτόν τον τρόπο [22].

74. Στη σκέψη 46 της απόφασης FVE Holýšov, το Δικαστήριο επισήμανε ότι το γεγονός ότι οι πόροι προέρχονται από εισφορά η οποία υποχρεωτικά μετακυλίεται αρκεί για να στοιχειοθετήσει την ύπαρξη κρατικών πόρων. Μνεία της επισήμανσης αυτής έχει ήδη γίνει ανωτέρω. Πρέπει να προστεθεί ότι το Δικαστήριο απέρριψε έτσι την ερμηνεία την οποία προέβαλαν οι αναιρεσείουσες στην υπόθεση εκείνη και κατά την οποία μια υποχρέωση πληρωμής που

[21] Σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

[22] Απόφαση EEG 2012 (σκέψεις 70 και 71).

επιβάλλεται μονομερώς από το κράτος, σε συνδυασμό με συνακόλουθη μείωση του κρατικού προϋπολογισμού, συνεπάγεται τη χρήση κρατικών πόρων [23], ελλείψει υποχρεωτικής μετακύλισης σε επόμενο στάδιο της αλυσίδας εφοδιασμού.

75. Η απόρριψη της ερμηνείας αυτής επιβεβαιώθηκε με την απόφαση WEPA Hygieneprodukte κ.λπ. κατά Επιτροπής [24]. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, οι αναιρεσείουσες ισχυρίζονταν ότι το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να έχει ερμηνεύσει την έννοια του «φόρου» ή της «φορολογικής επιβάρυνσης» ως υποχρέωση πληρωμής προσαύξησης επιβαλλόμενη μονομερώς και με πράξη δημόσιας εξουσίας, καθώς και να έχει εφαρμόσει κριτήριο σχετικό με την ύπαρξη επαρκώς άμεσου συνδέσμου μεταξύ του κρατικού προϋπολογισμού και της οικείας προσαύξησης. Επ' αυτού, το Δικαστήριο έκρινε, ιδίως, ότι η νομολογία σχετικά με τους φόρους, τις φορολογικές επιβαρύνσεις ή τις υποχρεωτικές εισφορές που βαρύνουν τους τελικούς καταναλωτές ή πελάτες «δεν κάνει λόγο για τέτοια έννοια ή τέτοιο κριτήριο» [25].

76. Εν ολίγοις, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι υποχρεωτικές πληρωμές από τους διαχειριστές δικτύων προς τις επιχειρήσεις που παράγουν ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, οι οποίες πραγματοποιούνται στο «πρώτο επίπεδο», είναι δυνατόν να συνεπάγονται εμπλοκή κρατικών πόρων για τον λόγο και μόνον ότι έχουν επιβληθεί μονομερώς από τον νόμο. Αντιθέτως, ο κρατικός χαρακτήρας των πόρων μπορεί να διαπιστωθεί μόνο λόγω της ύπαρξης *υποχρεωτικής μετακύλισης* στους τελικούς πελάτες, στο «δεύτερο επίπεδο», του ποσού που αντιστοιχεί στις πληρωμές αυτές.

77. Αφού εντοπιστεί η υποχρεωτική αυτή εισφορά, η λογική του δημόσιου ελέγχου που διαπνέει την ανωτέρω νομολογία συνεπάγεται ότι είναι αναγκαίο να εξακριβωθεί αν τα εισπραττόμενα κατ' αυτόν τον τρόπο ποσά χρησιμοποιούνται για τη χορήγηση πλεονεκτήματος στους δικαιούχους σύμφωνα με τη νομοθεσία.

78. Επομένως, όταν η οικεία εθνική ρύθμιση περιλαμβάνει ένα «πρώτο επίπεδο» όπως εν προκειμένω, η προϋπόθεση σχετικά με τη διαχείριση και την κατανομή των κεφαλαίων που προέρχονται από υποχρεωτική εισφορά σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία είναι απαραίτητη προκειμένου τα κεφάλαια αυτά να μπορούν να χαρακτηριστούν ως «κρατικοί πόροι» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

79. Δεύτερον, η Επιτροπή εκτιμά ότι, στην απόφαση Essent, στην οποία παραπέμπει η σκέψη 34 της απόφασης DOBELES HES, το Δικαστήριο επανέλαβε πλήρως και χωρίς άλλους χαρακτηρισμούς την έννοια της «φορολογικής επιβάρυνσης» ή του «φόρου» κατά τα νυν άρθρα 30 (φορολογικές επιβαρύνσεις αποτελέσματος ισοδύναμου προς δασμό) και 110 (εσωτερικοί φόροι που εισάγουν διακρίσεις) ΣΛΕΕ για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη προσαύξηση τιμής είχε ομοιότητες με φορολογική επιβάρυνση και, ως εκ τούτου, προερχόταν από κρατικούς πόρους. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η έννοια αυτή απαιτεί απλώς «η χρηματική επιβάρυνση [να] πλήττει τον επιχειρηματία δυνάμει μονομερούς πράξεως της δημόσιας αρχής» [26].

80. Το επιχείρημα αυτό δεν είναι ικανό να αναιρέσει το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξα στο σημείο 78 των παρουσών προτάσεων.

[23] Απόφαση FVE Holýšov (σκέψη 43).

[24] Απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2024 (C-795/21 P και C-796/21 P, EU:C:2024:807).

[25] Απόφαση WEPA Hygieneprodukte κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-795/21 P και C-796/21 P, EU:C:2024:807, σκέψη 129).

[26] Βλ. απόφαση της 11ης Αυγούστου 1995, Dubois και Général cargo services (C-16/94, EU:C:1995:268, σκέψη 20).

81. Πράγματι, επισημαίνεται ότι, στην απόφαση Essent, η οποία είναι προγενέστερη της επίκλησης του κριτηρίου περί ύπαρξης φορολογικής επιβάρυνσης ή υποχρεωτικής εισφοράς στον τομέα αυτόν [27], οι σκέψεις που ακολουθούν τη συλλογιστική την οποία υπενθύμισε η Επιτροπή αποκαλύπτουν την *ανάγκη* διαχείρισης και κατανομής των κεφαλαίων σύμφωνα με την κρατική νομοθεσία. Συγκεκριμένα, από τις σκέψεις αυτές προκύπτει ότι, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, η επίμαχη φορολογική επιβάρυνση καταβαλλόταν στον διαχειριστή δικτύου και, στη συνέχεια, μεταβιβαζόταν στην ορισθείσα από τον νόμο εταιρία, η οποία δεν είχε *καμία δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τα εν λόγω κεφάλαια για σκοπούς άλλους από εκείνους που προέβλεπε η νομοθεσία αυτή* [28].

82. Συνεπώς, από την απόφαση Essent δεν μπορεί να συναχθεί ότι ο κρατικός χαρακτήρας των πόρων εξαρτάται αποκλειστικά από την άσκηση δημόσιας εξουσίας που είναι συμφυής με την επιβολή υποχρέωσης πληρωμής, ανεξαρτήτως της διαχείρισης και της κατανομής των κεφαλαίων που απορρέουν από μια τέτοια υποχρέωση κατά τρόπο σύμφωνο προς τη νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους.

83. Εν πάση περιπτώσει, φρονώ ότι το γεγονός ότι τα άρθρα 30 και 110 ΣΛΕΕ, αφενός, και το άρθρο 107 ΣΛΕΕ, αφετέρου, αφορούν εν προκειμένω δημοσιονομική δράση του κράτους που παρακωλύει την εσωτερική αγορά, δεν μπορεί να δικαιολογήσει μια συγκλίνουσα ερμηνεία της έννοιας της «φορολογικής επιβάρυνσης» ή του «φόρου». Πρέπει να υπενθυμιστεί, επ' αυτού, ότι οι δύο πρώτες διατάξεις έχουν διαφορετικό σκοπό από την τελευταία. Πράγματι, ενώ τα άρθρα 30 και 110 ΣΛΕΕ αποσκοπούν στη διατήρηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και του ανταγωνισμού μεταξύ εγχώριων και εισαγόμενων προϊόντων, το άρθρο 107 ΣΛΕΕ έχει ως σκοπό, γενικότερα, τη διατήρηση του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων μέσω της απαγόρευσης κάθε ενίσχυσης που χορηγείται από κράτος μέλος και ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο αυτό.

84. Εξάλλου, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προϋπόθεση σχετικά με τη διαχείριση και την κατανομή των οικείων κεφαλαίων σύμφωνα με την κρατική νομοθεσία δεν μπορεί να συνιστά αυτοτελή προϋπόθεση στο μέτρο που η προϋπόθεση αυτή σημαίνει ότι η πρωτοβουλία θέσπισης υποχρεωτικής εισφοράς πρέπει να ανήκει στο κράτος και όχι σε δύο ενώσεις ιδιωτικού δικαίου. Συναφώς, επικαλείται τις αποφάσεις Pearle κ.λπ. και Doux Élevage και Coopérative agricole UKL-ARREE [29].

85. Είναι αληθές ότι το Δικαστήριο, με τις αποφάσεις που εξέδωσε στις δύο αυτές υποθέσεις, έκρινε ότι μια υποχρέωση πληρωμής που κατέστη δεσμευτική για τον υπόχρεο μέσω κρατικής παρέμβασης δεν συνεπαγόταν τη χρήση κρατικών πόρων για τον λόγο ότι η υποχρέωση αυτή δεν είχε επιβληθεί από το κράτος.

86. Ωστόσο, η ερμηνεία που προτείνει η Επιτροπή συγχέει την προϋπόθεση κατά την οποία ένα πλεονέκτημα πρέπει να χορηγείται «με κρατικούς πόρους» με την προϋπόθεση περί δυνατότητας καταλογισμού στο κράτος. Πράγματι, φρονώ ότι η προϋπόθεση που αφορά τη διαχείριση και την κατανομή των κεφαλαίων σύμφωνα με την κρατική νομοθεσία απαιτεί να εξακριβώνεται όχι μόνον αν οι όροι χορήγησης της οικονομικής στήριξης προβλέπονται εκ των

[27] Όπως εξηγείται στην υποσημείωση 13 των παρουσών προτάσεων. Βλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 25).

[28] Απόφαση Essent (σκέψεις 67 έως 70).

[29] Αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 2004, Pearle κ.λπ. (C-345/02, EU:C:2004:448), και της 30ής Μαΐου 2013, Doux Élevage και Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348).

προτέρων από τη νομοθεσία αυτή, αλλά και αν οι ίδιοι αυτοί όροι είναι ικανοί να αποκλείσουν κάθε δυνατότητα χρήσης των οικείων κεφαλαίων για άλλους σκοπούς πλην εκείνων που προβλέπει η εν λόγω νομοθεσία.

87. Επομένως, κακώς η Επιτροπή υποστήριξε ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, πρώτον, ότι η προϋπόθεση σχετικά με τη διαχείριση και την κατανομή των κεφαλαίων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για να διαπιστωθεί η χρήση κρατικών πόρων και, δεύτερον, ότι η πρωτοβουλία του γερμανικού κράτους να θεσπίσει την προσαύξηση τιμής KWKG δεν αρκούσε για να αποδειχθεί η χρήση των πόρων του.

88. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, δεν συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής ότι οι σκέψεις 71, 72, 80 έως 85, 88 και 97 έως 99 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης ενέχουν τη διττή αυτή πλάνη περί το δίκαιο.

– Επί της επικουρικώς ασκούμενης επίκρισης της πρώτης και της δεύτερης διαπίστωσης του Γενικού Δικαστηρίου

89. Υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή υποστηρίζει, επικουρικώς, ότι οι δύο πρώτες διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου βασίζονται σε εσφαλμένο νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο κακώς έκρινε ότι ο προβλεπόμενος από τον KWKG μηχανισμός κατανομής της οικονομικής επιβάρυνσης μεταξύ των διαχειριστών δικτύων δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως «διαχείριση των κεφαλαίων» για τον λόγο ότι ο μηχανισμός αυτός προέβλεπε απλώς αντιστάθμιση της επιβάρυνσης μεταξύ των διαχειριστών δικτύων [30].

90. Κατά την Επιτροπή, αφενός, η οικονομική επιβάρυνση των διαχειριστών δικτύων διανομής δεν απορρέει από την καταβολή της προσαύξησης τιμής KWKG, το ποσό της οποίας επιστρέφουν στους διαχειριστές αυτούς οι διαχειριστές δικτύων μεταφοράς, αλλά από την εισφορά KWKG την οποία οι διαχειριστές δικτύων διανομής καταβάλλουν στους διαχειριστές δικτύων μεταφοράς. Οι τελευταίοι χρησιμοποιούν τα έσοδα από την εισφορά αυτή για να αντισταθμίσουν το επιπλέον κόστος με το οποίο επιβαρύνονται για την καταβολή της εν λόγω προσαύξησης τιμής στους δικαιούχους CHP. Αφετέρου, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη τον ρόλο της BAFA και της BNetzA όσον αφορά την επιλογή των δικαιούχων και τον καθορισμό του ποσού της προσαύξησης τιμής KWKG κατ' εφαρμογήν του νόμου. Ειδικότερα, ένας τέτοιος μηχανισμός επιτρέπει στους διαχειριστές δικτύων να «διαχειρίζονται και να κατανέμουν» την οικονομική επιβάρυνση των μέτρων στήριξης της CHP.

91. Η ανωτέρω πλάνη του Γενικού Δικαστηρίου είναι, κατά την Επιτροπή, ικανή να επιφέρει την αναίρεση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης καθόσον, αν, όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο με την πρώτη διαπίστωσή του, απαιτείται τριγωνική σχέση μεταξύ του υποχρέου της φορολογικής επιβάρυνσης ή της υποχρεωτικής εισφοράς, του επιφορτισμένου με τη χορήγηση της οικονομικής στήριξης φορέα και του δικαιούχου της εν λόγω στήριξης, η απαίτηση αυτή πληρούται εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, ο ρόλος των διαχειριστών δικτύων μεταφοράς στον μηχανισμό αντιστάθμισης καθιερώνει την τριγωνική αυτή σχέση.

92. Όσον αφορά την ένσταση απαραδέκτου που προβάλλει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά της ανωτέρω επίκρισης, θα ήθελα απλώς να επισημάνω ότι, αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίζεται το εν λόγω κράτος μέλος, η επίκριση αυτή αφορά τη διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου ότι η ροή πληρωμών μεταξύ των διαχειριστών δικτύων μεταφοράς και των

[30] Σκέψη 72 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

διαχειριστών δικτύων διανομής δεν συνιστά διαχείριση κεφαλαίων κατά την έννοια της νομολογίας σχετικά με τη φορολογική επιβάρυνση ή την υποχρεωτική εισφορά. Κατά πάγια νομολογία, η εξέταση του νομικού χαρακτηρισμού υπό το πρίσμα μιας διάταξης του δικαίου της Ένωσης ο οποίος αποδόθηκε στο εθνικό δίκαιο από το Γενικό Δικαστήριο αποτελεί νομικό ζήτημα που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στο στάδιο της αναίρεσης[31].

93. Ως προς το βάσιμο της εν λόγω επίκρισης, φρονώ ότι η αναφορά στη «διαχείριση των κεφαλαίων» σημαίνει ότι *ο φορέας που εισπράττει τη φορολογική επιβάρυνση ή την υποχρεωτική εισφορά* οφείλει, σύμφωνα με τον νόμο, να ασκεί κάποιου είδους δραστηριότητα διαχείρισης των κεφαλαίων που προέρχονται από τη φορολογική αυτή επιβάρυνση. Αυτό ακριβώς το στοιχείο ελλείπει εν προκειμένω.

94. Τέτοια δραστηριότητα διαχείρισης δεν ασκείται από τους διαχειριστές δικτύων στο πλαίσιο του μηχανισμού κατανομής της οικονομικής επιβάρυνσης, καθώς τα επίμαχα κεφάλαια δεν μπορούν να θεωρηθούν ως προερχόμενα από φορολογική επιβάρυνση ή από υποχρεωτική εισφορά. Η εν λόγω δραστηριότητα δεν μπορεί να ασκείται ούτε από τους φορείς στους οποίους καταβάλλεται η προσαύξηση τιμής KWKG, δηλαδή από τους φορείς εκμετάλλευσης των μονάδων και λοιπών εγκαταστάσεων CHP, δεδομένου ότι οι φορείς αυτοί είναι οι δικαιούχοι της επίμαχης οικονομικής στήριξης.

95. Επομένως, στις σκέψεις 71 και 72 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών.

– *Επί της επίκρισης της τρίτης διαπίστωσης του Γενικού Δικαστηρίου*

96. Ούτε η επίκριση της Επιτροπής κατά της τρίτης διαπίστωσης του Γενικού Δικαστηρίου μπορεί να ευδοκιμήσει.

97. Πράγματι, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι, προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη υποχρεωτικής εισφοράς, δεν αρκούσε να αποδείξει η Επιτροπή ότι οι υπόχρεοι είχαν τη δυνατότητα να μετακυλίσουν σε τρίτους την οικονομική επιβάρυνση που απέρρεε από την εν λόγω εισφορά. Επ’ αυτού, παραπέμπω απλώς στην ανάλυσή μου σχετικά με τις δύο πρώτες διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου.

98. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, δεν προκύπτει πλάνη περί το δίκαιο από τις διαπιστώσεις στις οποίες προέβη το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 73 έως 76 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

Επί του δευτέρου σκέλους του μοναδικού λόγου αναιρέσεως

Σύνοψη της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

99. Με την αίτηση αναιρέσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει, εν συνόψει, ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία της απόφασης PreussenElektra.

[31] Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Prosegur Compañía de Seguridad κατά Επιτροπής (C-55/19 P, EU:C:2021:797, σκέψεις 94 και 95 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

100. Ειδικότερα, η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε ότι το περιεχόμενο της απόφασης αυτής δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις στις οποίες το κράτος παρεμβαίνει ρυθμίζοντας την αγοραία τιμή μιας συναλλαγής, αλλά καλύπτει επίσης περιπτώσεις στις οποίες το κράτος επιβάλλει υποχρέωση άμεσης πληρωμής μεταξύ ιδιωτών, χωρίς η υποχρέωση αυτή να στηρίζεται σε κάποια συναλλακτική σχέση.

101. Η Επιτροπή φρονεί ότι η νομολογία που απορρέει από την απόφαση PreussenElektra περιορίζεται στον αποκλεισμό του ενδεχομένου η ρύθμιση τιμών από ένα κράτος μέλος να μπορεί να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται χρήση κρατικών πόρων. Επομένως, εφαρμόζεται μόνο στον καθορισμό ελάχιστων τιμών για τον αγοραστή, ή μέγιστων τιμών για τον πωλητή, και, ως εκ τούτου, στη σχέση παροχής/αντιπαροχής μεταξύ ιδιωτών. Εν προκειμένω, όμως, η γερμανική νομοθεσία δεν προβλέπει απλώς μια τέτοια ρύθμιση των τιμών. Συγκεκριμένα, οι διαχειριστές δικτύων οφείλουν να καταβάλλουν την προσαύξηση τιμής KWKG στους δικαιούχους CHP, ανεξαρτήτως τυχόν αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

102. Τέλος, η Επιτροπή υπενθυμίζει τη νομολογία σχετικά με την έννοια της «φορολογικής επιβάρυνσης» ή του «φόρου» κατά τα άρθρα 30 και 110 ΣΛΕΕ, από την οποία μπορεί να συναχθεί ότι το καθοριστικό στοιχείο είναι αν η πληρωμή συνιστά την αντιπαροχή για συγκεκριμένη υπηρεσία, η οποία παρέχεται πράγματι και ατομικά στον επιχειρηματία, οπότε η πληρωμή αυτή δεν εμπίπτει στην έννοια της «φορολογικής επιβάρυνσης» ή του «φόρου», ή αν χρησιμεύει για τη χρηματοδότηση της εκπλήρωσης αποστολής δημόσιας υπηρεσίας, οπότε εμπίπτει στην έννοια αυτή.

103. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αντικρούει το σύνολο των επιχειρημάτων της Επιτροπής.

Εκτίμηση

104. Παρατηρείται εκ προοιμίου ότι αυτό το σκέλος του μοναδικού λόγου αναιρέσεως που προέβαλε η Επιτροπή αποτελεί επίκριση του συνόλου της συλλογιστικής που ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 101 έως 118 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

105. Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε ότι το περιεχόμενο της απόφασης PreussenElektra περιλαμβάνει αποκλειστικά τα μέτρα οικονομικής στήριξης που χρηματοδοτούνται με την επιβολή επιβαρύνσεων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και καταβάλλονται στους δικαιούχους απευθείας από τις εν λόγω επιχειρήσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Γενικό Δικαστήριο παρέβλεψε το γεγονός ότι ένα τέτοιο μέτρο πρέπει να συνίσταται σε ρύθμιση των τιμών της αγοράς. Επομένως, η Επιτροπή αντιλαμβάνεται την τελευταία ως *περαιτέρω* στοιχείο εμπίπτον στο νομικό κριτήριο που διατυπώθηκε με την απόφαση PreussenElektra.

106. Προς στήριξη της ερμηνείας αυτής, η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις EEG 2012 και ΕΝΕΑ [32]. Εκτιμά ότι, κατά τις εν λόγω αποφάσεις, τα επίμαχα εθνικά μέτρα, τα οποία συνεπάγονταν αντίστοιχα την υποχρέωση αγοράς προϊόντων σε ορισμένη τιμή ή σε ορισμένες ποσότητες, συνιστούσαν *ρύθμιση των τιμών της αγοράς*. Το στοιχείο αυτό δικαιολόγησε τη διαπίστωση περί μη χρήσης κρατικών πόρων.

[32] Απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2017 (C-329/15, στο εξής: απόφαση ΕΝΕΑ, EU:C:2017:671).

107. Φρονώ, όμως, ότι οι αποφάσεις αυτές δεν είναι ικανές να στηρίξουν την ερμηνεία της Επιτροπής, τούτο δε για τους λόγους που εκτίθενται στα ακόλουθα σημεία.

108. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση EEG 2012, η επίμαχη ρύθμιση επέβαλλε στους διαχειριστές δικτύων διανομής την υποχρέωση να καταβάλλουν στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας προερχόμενης από ανανεώσιμες πηγές αμοιβή προβλεπόμενη από τον νόμο ή πριμοδότηση αγοράς και να διαβιβάζουν την εν λόγω ηλεκτρική ενέργεια στους διαχειριστές δικτύων μεταφοράς. Ως αντάλλαγμα, οι διαχειριστές δικτύων διαπεριφερειακής μεταφοράς υψηλής και πολύ υψηλής τάσης προηγούμενων σταδίων υποχρεούνταν να καταβάλλουν στους διαχειριστές δικτύων τοπικής διανομής χαμηλής ή μέσης τάσης το ποσό που αντιστοιχούσε στις αμοιβές και πριμοδοτήσεις αγοράς που οι τελευταίοι κατέβαλλαν στους εν λόγω παραγωγούς και να διαθέτουν στην αγορά την ηλεκτρική ενέργεια που εισαγόταν στο δίκτυό τους. Εάν η με τον τρόπο αυτό επιτευχθείσα τιμή δεν τους επέτρεπε να καλύψουν την οικονομική επιβάρυνση που απέρρεε από τη νομική υποχρέωση πληρωμής της εν λόγω ηλεκτρικής ενέργειας βάσει των τιμολογίων που καθορίζονταν από τον νόμο, οι διαχειριστές δικτύων μεταφοράς είχαν δικαίωμα να απαιτήσουν να τους καταβάλουν τη διαφορά οι προμηθευτές που εφοδίαζαν τους τελικούς πελάτες (επιβάρυνση EEG). Οι προμηθευτές αυτοί είχαν το δικαίωμα να μετακυλίσουν στους τελικούς πελάτες τα ποσά που καταβάλλονταν στο πλαίσιο της επιβάρυνσης EEG [33].

109. Όπως προαναφέρθηκε, το Δικαστήριο έκρινε ότι ένα απλό *δικαίωμα* μετακύλισης των ποσών που καταβάλλονταν στο πλαίσιο της επιβάρυνσης EEG δεν αρκούσε για τον χαρακτηρισμό της επιβάρυνσης αυτής ως «φορολογικής επιβάρυνσης». Επομένως, αποφάνθηκε μόνον επί του «δεύτερου επιπέδου» της αλυσίδας εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια, χωρίς να διαπιστώσει ότι το «πρώτο επίπεδο» της αλυσίδας αυτής χαρακτηριζόταν από ρύθμιση των τιμών της αγοράς [34].

110. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση ΕΝΕΑ, η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης νομοθεσία θέσπιζε καθεστώς στήριξης της ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή διά της πρόβλεψης υποχρέωσης αγοράς. Βάσει της εν λόγω υποχρέωσης, οι επιχειρήσεις οι οποίες πωλούσαν ηλεκτρική ενέργεια στους τελικούς χρήστες όφειλαν να εξασφαλίζουν ότι ένα μέρος, εν προκειμένω το 15 %, των συνολικών ετήσιων πωλήσεών τους ηλεκτρικής ενέργειας προερχόταν από την παραγωγή αυτής της κατηγορίας ηλεκτρικής ενέργειας. Ο πρόεδρος της εθνικής ρυθμιστικής αρχής ενέργειας ενέκρινε τις ανώτατες τιμές πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας έτσι ώστε, σε κάποιες περιπτώσεις, οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας αγόραζαν την ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή σε τιμή υψηλότερη από εκείνη την οποία εφάρμοζαν κατά την πώληση προς τους τελικούς χρήστες, με συνέπεια την επιβάρυνσή τους με πρόσθετο κόστος [35].

111. Στην απόφασή του, το Δικαστήριο δεν έκρινε ότι το επίμαχο μέτρο συνιστούσε ρύθμιση των τιμών. Επιπλέον, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το μέτρο αυτό ενέπιπτε σε μια τέτοια κατηγορία, η αρνητική απάντηση ως προς τη χρήση κρατικών πόρων υπαγορεύθηκε αποκλειστικά από την «έλλειψη πλήρους μετακυλίσεως του ως άνω πρόσθετου κόστους στον τελικό χρήστη, χρηματοδοτήσεως του κόστους αυτού με υποχρεωτική εισφορά την οποία επιβάλλει το κράτος μέλος ή μηχανισμού πλήρους αποζημιώσεως» [36]. Με άλλα λόγια, ελλείψει μηχανισμού υποχρεωτικής μετακύλισης του εν λόγω πρόσθετου κόστους, είχε εφαρμογή το νομικό κριτήριο της απόφασης PreussenElektra, το οποίο αποκλείει τη χρήση κρατικών πόρων.

[33] Απόφαση EEG 2012 (σκέψη 3).

[34] Όπως επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 110 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

[35] Απόφαση ΕΝΕΑ (σκέψεις 8, 28 και 29).

[36] Απόφαση ΕΝΕΑ (σκέψη 30).

112. Η Επιτροπή ισχυρίζεται επίσης ότι το Γενικό Δικαστήριο, ιδίως στις σκέψεις 108, 109 και 114 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ερμήνευσε με υπερβολικά ευρύ τρόπο τη νομολογία σχετικά με τα καθεστώτα στήριξης της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Πιο συγκεκριμένα, η επίκριση αυτή αφορά τη διαπίστωση κατά την οποία το αποφασιστικό στοιχείο για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι χρησιμοποιούνται κρατικοί πόροι είναι το γεγονός ότι «το κράτος έχει αναθέσει στ[ις οικείες ιδιωτικές επιχειρήσεις] τη διαχείριση κρατικού πόρου και αυτ[ές] δεν υπέχουν απλώς υποχρέωση αγοράς με ιδίους πόρους» [37]. Κατά την Επιτροπή, η έννοια της «υποχρέωσης αγοράς» περιγράφει, στην πραγματικότητα, ρύθμιση των τιμών της αγοράς. Αντιθέτως, η έννοια αυτή δεν περιλαμβάνει υποχρέωση πληρωμής την οποία υπέχει ένας ιδιωτικός φορέας έναντι άλλου, ανεξαρτήτως οποιασδήποτε συμβατικής σχέσης μεταξύ των δύο αυτών φορέων. Θα μπορούσε ευλόγως να αναμένεται ότι, εάν το Δικαστήριο ήθελε να περιλάβει τέτοιες υποχρεώσεις πληρωμής, θα ανέφερε ότι οι εν λόγω ιδιωτικοί φορείς «δεν υπέχουν απλώς *υποχρέωση πληρωμής* με ιδίους πόρους» [38].

113. Δεν θεωρώ, όμως, πειστική τη σημασιολογική διάκριση μεταξύ «υποχρέωσης αγοράς» και «υποχρέωσης πληρωμής». Πράγματι, είναι σαφές, κατά τη γνώμη μου, ότι η χρήση της πρώτης έκφρασης από το Δικαστήριο είναι καθαρά *περιστασιακή*, δεδομένου ότι τα εθνικά καθεστώτα στήριξης της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, τα οποία εξετάστηκαν στη νομολογία αυτή, περιλαμβάνουν κατά κανόνα υποχρεώσεις αγοράς βαρύνουσες τους επιχειρηματίες της αλυσίδας εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια.

114. Πρέπει να προστεθεί ότι, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, η διάκριση αυτή δεν βρίσκει έρεισμα στην απόφαση Fallimento Esperia και GSE [39].

115. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο εξέτασε ένα εθνικό καθεστώς στήριξης της παραγωγής πράσινης ενέργειας που αποσκοπούσε στην εξασφάλιση της διοχέτευσης ποσόστωσης πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας στο εθνικό δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας σε ετήσια βάση.

116. Κατά το Δικαστήριο, η δωρεάν διάθεση πράσινων πιστοποιητικών στους ημεδαπούς παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας δεν μπορούσε να συνεπάγεται εμπλοκή κρατικών πόρων, δεδομένου ότι η οικονομική αξία των πιστοποιητικών αυτών φαινόταν να απορρέει αποκλειστικά από τη νομική υποχρέωση ορισμένων παραγωγών και εισαγωγέων να τα αγοράζουν. Επομένως, το πλεονέκτημα που συνιστούσε η δωρεάν αυτή διάθεση πράσινων πιστοποιητικών φαινόταν να χρηματοδοτείται με πόρους προερχόμενους από τους εν λόγω παραγωγούς ή εισαγωγείς [40]. Ωστόσο, το Δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι το ίδιο αυτό καθεστώς επέβαλλε σε φορέα ελεγχόμενο από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών την υποχρέωση να αγοράζει τα πράσινα πιστοποιητικά που πλεόναζαν σε σχέση με εκείνα τα οποία ορισμένοι επιχειρηματίες ήταν υποχρεωμένοι να αγοράζουν. Συνεπώς, κατά το Δικαστήριο, η αγορά αυτή φαινόταν να πραγματοποιείται από φορέα ο οποίος μπορούσε να εξομοιωθεί με το Δημόσιο, βάσει της αποστολής που του ανετίθετο από την εθνική νομοθεσία, μέσω εσόδων προερχόμενων από μια τιμολογιακή χρέωση την οποία κατέβαλλαν οι καταναλωτές για τον συγκεκριμένο σκοπό [41]. Ως εκ τούτου, το επίμαχο εθνικό καθεστώς *συνεπαγόταν μεταφορά κρατικών πόρων* κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ [42].

[37] Βλ. σκέψη 107 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης και εκεί μνημονευόμενη νομολογία.

[38] Η υπογράμμιση δική μου.

[39] Απόφαση της 7ης Μαρτίου 2024 (C-558/22, στο εξής: απόφαση Fallimento Esperia, EU:C:2024:209).

[40] Απόφαση Fallimento Esperia (σκέψεις 37 και 74).

[41] Απόφαση Fallimento Esperia (σκέψεις 75 και 77).

[42] Απόφαση Fallimento Esperia (σκέψη 78).

117. Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι ο πρώτος μηχανισμός που θεσπίστηκε με το καθεστώς αυτό περιέγραφε υποχρέωση αγοράς ετήσιας ποσόστωσης πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας και, ως εκ τούτου, ρύθμιση των τιμών της αγοράς. Ωστόσο, ο δεύτερος μηχανισμός έβαινε πέραν της απλής ρύθμισης των τιμών της αγοράς, δεδομένου ότι υποχρέωνε δημόσιο οργανισμό ελεγχόμενο από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών να αγοράζει τα πλεονάζοντα πράσινα πιστοποιητικά που είχαν στην κατοχή τους οι ημεδαποί παραγωγοί μέσω κεφαλαίων χρηματοδοτούμενων από φορολογική επιβάρυνση επιβαλλόμενη στους καταναλωτές.

118. Με την ίδια λογική, η προσαύξηση τιμής KWKG εν προκειμένω δεν μπορεί να θεωρηθεί, κατά την Επιτροπή, ως ρύθμιση των τιμών της αγοράς για τον λόγο ότι το γερμανικό κράτος υποχρεώνει τους διαχειριστές δικτύων να καταβάλλουν στους φορείς εκμετάλλευσης των μονάδων CHP ποσό ανεξάρτητο από οποιαδήποτε εμπορική συναλλαγή μεταξύ των δύο αυτών οντοτήτων.

119. Φρονώ, όμως, ότι δύσκολα μπορεί να γίνει δεκτή η άποψη ότι, στην απόφαση Fallimento Esperia, η διαπίστωση της ύπαρξης μεταφοράς κρατικών πόρων εξηρτάτο από το γεγονός ότι το επίμαχο καθεστώς προέβλεπε υποχρέωση άμεσης πληρωμής όπως η περιγραφόμενη στα δύο προηγούμενα σημεία.

120. Πράγματι, από την απόφαση αυτή προκύπτει σαφώς ότι το νομικό κριτήριο που εφαρμόστηκε, σύμφωνα με τη σχετική νομολογία, είναι αυτό του δημόσιου ελέγχου. Κατά το Δικαστήριο, τα ποσά που εισέπρατταν οι ημεδαποί παραγωγοί λόγω της πώλησης των πράσινων πιστοποιητικών δεν ήταν απλώς αποτέλεσμα οικονομικής αναδιανομής «από έναν ιδιωτικό φορέα σε άλλον»[43]. Συγκεκριμένα, το πλεονέκτημα που συνίστατο στη διάθεση των πράσινων πιστοποιητικών στους ημεδαπούς παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας χρηματοδοτούνταν, τουλάχιστον εν μέρει, από μείωση των πόρων υπό κρατικό έλεγχο λόγω της υποχρέωσης αγοράς των πλεοναζόντων πράσινων πιστοποιητικών από φορέα ελεγχόμενο από το κράτος.

121. Η Επιτροπή δεν μπορεί, επίσης, να επικαλεστεί λυσιτελώς τη νομολογία σχετικά με τις έννοιες της «φορολογικής επιβάρυνσης» ή του «εσωτερικού φόρου» κατά τα νυν άρθρα 30 και 110 ΣΛΕΕ, ιδίως δε την απόφαση Dubois και Général cargo services[44], για να υποστηρίξει τη διάκριση μεταξύ υποχρεώσεων αγοράς και υποχρεώσεων άμεσης πληρωμής. Επ' αυτού, παραπέμπω στις εκτιμήσεις που εξέθεσα σε προηγούμενα σημεία των παρουσών προτάσεων.

122. Εν κατακλείδι, φρονώ ότι η συλλογιστική που ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 101 έως 118 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης δεν ενέχει πλάνη περί το δίκαιο. Πράγματι, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το περιεχόμενο της απόφασης PreussenElektra δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις στις οποίες το κράτος παρεμβαίνει ρυθμίζοντας την αγοραία τιμής μιας συναλλαγής, αλλά καλύπτει επίσης τις περιπτώσεις στις οποίες το κράτος επιβάλλει υποχρέωση άμεσης πληρωμής, ανεξάρτητη από οποιαδήποτε συμβατική σχέση, μεταξύ ιδιωτών.

[43] Απόφαση Fallimento Esperia (σκέψη 74).

[44] Απόφαση της 11ης Αυγούστου 1995 (C-16/94, EU:C:1995:268).

123. Θα ήθελα, ωστόσο, να διευκρινίσω ότι έχω πλήρη επίγνωση της διχογνωμίας που υφίσταται, στη θεωρία, σχετικά με το περιεχόμενο της απόφασης PreussenElektra [45]. Δεν παραβλέπω το γεγονός ότι μια ευρεία θεώρηση του περιεχομένου της απόφασης οδηγεί ενίοτε σε απόκλιση μεταξύ της νομικής πραγματικότητας και της οικονομικής πραγματικότητας, η οποία μπορεί να μην είναι ικανοποιητική. Από την άποψη αυτή, ευλόγως τίθεται το ερώτημα μήπως, όταν η πλήρωση της προϋπόθεσης περί «κρατικών πόρων» εξαρτάται από τη διττή απαίτηση περί δυνατότητας καταλογισμού και περί χρήσης των κρατικών πόρων, ένας υπερβολικά μεγάλος αριθμός εθνικών μέτρων καταλήγει να μην εμπίπτει στην απαγόρευση χορήγησης κρατικών ενισχύσεων [46].

124. Με την αίτηση αναιρέσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει, εν συνόψει, ότι το Δικαστήριο θα πρέπει να λάβει υπόψη τον βαθμό επιρροής του κράτους στην εμπορική ελευθερία των επιχειρήσεων. Μολονότι η προσέγγιση αυτή είναι αποδεκτή, δεν φαίνεται να μπορεί να υιοθετηθεί στην προκειμένη περίπτωση. Και τούτο διότι κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε με επίκληση μιας αλλαγής παραδείγματος κατά την εκτίμηση του κρατικού ή μη χαρακτήρα των μεταφορών πόρων που επιβάλλονται από την εθνική νομοθεσία. Όπως προσπάθησα να καταδείξω στις παρούσες προτάσεις, το νομικό κριτήριο που εφαρμόζεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου αφορά την επιρροή του κράτους στη διαχείριση των ιδιωτικών κεφαλαίων καθώς και στον προορισμό των κεφαλαίων αυτών, και όχι, γενικότερα, στην εμπορική ελευθερία των εν λόγω επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι δεν μπορεί να διαπιστωθεί πλάνη περί το δίκαιο στη συλλογιστική που ανέπτυξε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 101 έως 118 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

125. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το δεύτερο σκέλος του μοναδικού λόγου αναιρέσεως πρέπει, κατά τη γνώμη μου, επίσης να απορριφθεί.

126. Επομένως, προτείνω να απορριφθεί η αίτηση αναιρέσεως στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

127. Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως είναι αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων.

128. Σύμφωνα με το άρθρο 138, παράγραφοι 1 και 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να φέρει τα δικαστικά έξοδά της καθώς και τα έξοδα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της τελευταίας.

[45] Βλ., μεταξύ άλλων, Rubini, L., *The Definition of Subsidy and State Aid: WTO and EC Law in Comparative Perspective*, Oxford University Press, Νέα Υόρκη, 2009, σ. 165· de Cecco, F., *State Aid and the European Economic Constitution*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2013, ιδίως σ. 114 και 115, καθώς και Werner., P. και Caramazza, M., «"State" Aid or Not – This Is The Question», *European State Aid Law Quarterly*, τόμος 18, αριθ. 4, 2019, σ. 525.

[46] Πάντως, δεν πιστεύω ότι μια ερμηνεία της απόφασης PreussenElektra όπως αυτή που προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση θα μπορούσε να υπονομεύσει την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή με την αίτηση αναιρέσεως.

Πρόταση

129. Βάσει των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

1) Η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται.

2) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει τα δικαστικά έξοδά της καθώς και τα έξοδα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.